

18.05.2018

STM/2286/2018
STM055:00/2018

ELÄMÄN LOPPUVAIHEEN HOITOA, ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUTTA, SAATTOHOITOA JA EUTANASIAA KOSKEVAN LAINSÄÄDÄNTÖTARPEEN ASiantuntijatyöryhmä

Asettaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö on tänään asettanut otsikossa mainitun asiantuntijatyöryhmän.

Toimikausi

8.5.2018 – 30.6.2021

Tausta

Elämän loppuvaiheen hoitoon on kiinnitetty lisääntyvästi huomiota 2000-luvulla. Vuonna 2003 Euroopan neuvosto antoi suosituksen palliatiivisen hoidon järjestämisestä. Samana vuonna valtakunnallinen sosiaali- ja terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta ETENE antoi suosituksen saattohoidosta. Uudempiä suosituksia ovat mm. sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemat Hyvä saattohoito Suomessa (2010) ja raportti Syövän hoidon kehittäminen vuosina 2010-2020, jossa asetettiin palliatiivisen hoidon ja saattohoidon järjestämisen tavoitteet. Viimeisimpänä STM julkaisi asiantuntijatyöryhmän suosituksen palliatiivisen hoidon ja saattohoidon järjestämisestä joulukuussa 2017.

Elämän loppuvaiheen hoitoa käsitteleviä Käypä hoito –suosituksia on julkaistu seuraavasti: Kuolevan potilaan oireiden hoito (2012), Muistisairaudet (2017) ja Palliatiivinen hoito ja saattohoito (2018). Saattohoidon tilaa on viimeksi kartoitettu kattavasti vuonna 2012 ETENE:n toimesta.

Kansalaisaloitteessa Eutanasia-aloite hyvän kuoleman puolesta (KAA 2/2017 vp) ehdotettiin, että eduskunta ryhtyy lainvalmistelutoimenpiteisiin eutanasiain säätämiseksi ja eutanasiain laillistamiseksi Suomessa. Kansalaisaloitteen al-lekirjoittajia oli yli 63 000. Eduskunta hylkäsi aloitteen 4.5.2018 istunnossaan, mutta hyväksyi seuraavan sosiaali- ja terveyslautakunnan esittämän lausuman (StVM 4/2018):

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto asettaa laajapohjaisen asiantuntijatyöryhmän selvittämään elämän loppuvaiheen hyvää hoitoa, itsemääräämisoikeutta sekä saattohoitoa ja eutanasiaa koskevia sääntelytarpeita ja tarvittaessa antaa selvitystyön pohjalta eduskunnalle ehdotukset lainsäädännön muutoksiksi.

Lakialoitteen tarkoituksena oli ajatus auttaa niitä kuolevia ja kärsiviä henkilöitä tilanteessa, jossa lääketiede ei pysty riittävästi auttamaan, ja he haluavat omasta vapaasta tahdostaan ja oman vakaan päätöksensä mukaan kuolinapua. Eutanasiain säätämisen lisäksi aloitteessa toivottiin, että korkeatasoisen palliatiivisen hoidon ja saattohoidon saatavuus turvattaisiin kattavasti koko Suomessa. Aloitteessa korostetaan yksilön itsemääräämisoikeutta, ihmisen omaan harkintaan

perustuvan pyynnön tärkeyttä. Eutanasiapäätös (sovittujen kriteerien mukaan) ja sen käytännön toteuttaminen olisi kuitenkin lääkärin tehtävä. Ehdotus sotii perinteistä lääkärin etiikkaa vastaan.

Useimpien Euroopan maiden tavoin eutanasia ei ole Suomen lain mukaan sallittua. Eräissä maissa, kuten Belgiassa, Hollannissa, Luxemburgissa, Kolumbiassa ja Kanadassa on voimassa olevaa lainsäädäntöä, joka mahdollistaa eutanasian tai itsemurhassa avustamisen. Näissä maissa lakiin on kirjoitettu edellytykset, joiden täytyy täytyä, jotta eutanasiasta tai itsemurhassa avustamisesta ei nosteta syytetä. Eutanasialla aiheutetut kuolemat arvioidaan jälkikäteen tehtyjen ilmoitusten perusteella. Saksassa ja Sveitsissä ja osassa Yhdysvaltain osavaltioita itsemurhassa avustaminen on sallittua joissain tilanteissa, kun se tapahtuu epäitsekäisiin perusteisiin vedoten. Lainsäädäntöä harkittaessa, on tutustuttava huolella muiden maiden kokemuksiin ja pohdittava vastaavien säästösten soveltuvuutta Suomeen.

Kansalaisaloitteen pohjalta esitetyissä asiantuntijakannanotoissa tuotiin vahvasti esille tarve kehittää palliatiivista hoitoa sekä kuoleman läheisyyteen ajoittuvaa saattohoitoa. Loppuelämän hoitoon liittyy useita eettisiä kysymyksiä, kuten kansalaisten yhdenvertaisuuden toteutuminen hoitoon pääsyssä, kuolevan potilaan itsemääräämisoikeuden toteutuminen hoitopäätöksiä tehtäessä tai lääkärin velvollisuus toteuttaa eutanasiatoimenpiteet. Mm. valtakunnallinen sosiaali- ja terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta ETENE toteaa lausunnossaan (2017), että palliatiivinen hoito ja saattohoito olisi saatava asianmukaisesti järjestettyä, ennen kuin voidaan arvioida eutanasiain säätämisen tarpeellisuutta.

Tavoitteet

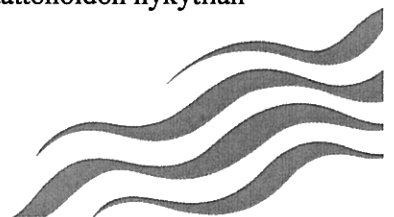
Asiantuntijatyöryhmän tavoitteena on selvittää elämän loppuvaiheen hyvää hoitoa, itsemääräämisoikeutta sekä saattohoitoa ja eutanasiaa koskevia sääntelytarpeita ja tarvittaessa antaa selvitystyön pohjalta eduskunnalle ehdotukset lainsäädännön muutoksiksi.

Tehtävät

Asiantuntijatyöryhmän tehtävänä on:

- 1) selvittää elämän loppuvaiheen hoidon, itsemääräämisoikeuden toteutumisen sekä palliatiivisen hoidon ja saattohoidon nykytilanne ja vallitseva lainsäädäntö Suomessa,
- 2) selvittää, onko elämän loppuvaiheen hyvää hoitoa ja saattohoitoa tarpeen määrittää tai sen järjestämistä ohjata lainsäädännöllä,
- 3) selvittää muiden maiden lainsäädäntöä ja käytäntöjä eutanasiaan ja avustettuun itsemurhaan liittyen ja arvioida näiden soveltuvuutta Suomen olosuhteisiin,
- 4) arvioida itsemääräämisen toteutumista kuoleman lähestyessä ja itsemääräämisoikeuden lainsäädännöllisiä muutostarpeita, jos eutanasia sallittaisiin, ja
- 5) tehdä tarvittaessa ehdotukset lainsäädännön muutoksiksi ja lainsäädännön muutoksen perusteluissa huomioon otettavista seikoista.

Asiantuntijatyöryhmän alaisuuteen asetetaan alatyöryhmä ohjaamaan eduskunnan syksyllä 2017 myöntämän palliatiivisen ja saattohoidon kehittämiseen tarkoitetun määrärahan (ta2018 mom 33.03.63) käyttöä. Yksi suunniteltu määrärahan käyttötarkoitus on tehdä palliatiivisen hoidon ja saattohoidon nykytilan

kartoitus Suomessa. Alatyöryhmä raportoi määrärahan käytöstä asiantuntijatyöryhmälle.

Asiantuntijatyöryhmä voi pyytää ulkopuolisia selvityksiä.

Organisointi

Puheenjohtaja
Kristiina Tyynelä-Korhonen, osaamiskeskusjohtaja, Kuopion yliopistollinen sairaala

Varapuheenjohtaja
Markku Tervahauta, osastopäällikkö, sosiaali- ja terveysministeriö

Jäsenet

Liisa Nieminen, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto

Salla Silvola, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

Anna Mäki-Petäjä-Leinonen, OTT, Hyvinvointioikeuden instituutin johtaja, Itä-Suomen yliopisto

Raimo Lahti, rikosoikeuden professori (emeritus), Helsingin yliopisto

Juha Luomala, sosiaalineuvos, sosiaali- ja terveysministeriö

Veikko Launis, lääketieteellisen etiikan professori, Turun yliopisto

Juha Hänninen, LL, VTK, Docrates Syöpäsairaala ja Terhokoti

Tiina Saarto, palliatiivisen lääketieteen professori, ylilääkäri, Helsingin yliopisto ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri

Tiina Tasmuth, ylilääkäri, Espoon sairaala

Reino Pöyhiä, johtava ylilääkäri, Kaunialan Sairaala Oy

Anu Usvasalo, lasten kotisairaalan vastaava lääkäri, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri

Sirkka Peltola, sairaalatoiminnan esimies, Rovaniemen kaupunki

Jaana Hallamaa, sosiaalietiikan professori, Helsingin yliopisto

Terhi Utriainen, uskontotieteen professori, Turun yliopisto

Hanna Linna, lakimies, Valvira

Virpi Sipola, johtava asiantuntija, Kirkkohallitus

Kari Viholainen, puheenjohtaja, Exitus ry

Kalle Könkkölä, toiminnanjohtaja, Kynnys ry

Sakari Karjalainen, pääsihteeri, Suomen Syöpäyhdistys

Kati Myllymäki, toiminnanjohtaja, Suomen Lääkäriliitto

Alpo Heikkinen, erityisasiantuntija, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Minna Peake, asiantuntijahoitaja, Suomen sairaanhoitajaliitto

Soili Nevala, asiantuntija, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry

Pysyvä asiantuntija

Aulikki Ahlgren-Rimpiläinen, oikeuspsykiatrian ylilääkäri, Terveys- ja hyvinvoinnin laitos

Kirsi Ruuhonen, neuvotteleva virkamies, sosiaali- ja terveysministeriö (vv. 28.2.2019 saakka)

Asiantuntijasihteerit

Sinikka Sihvo, ETENEn pääsihteeri, sosiaali- ja terveysministeriö

Riitta Burrell, neuvotteleva virkamies, sosiaali- ja terveysministeriö

lääketieteellinen asiantuntijasihteeri nimetään myöhemmin

Teknisenä sihteerinä toimii Susanna Lindholm, hallinnollinen avustaja, sosiaali- ja terveysministeriö

Työryhmän kokoonpano täyttää naisten ja miesten välisestä tasa-arvolaista annetun lain (609/1986) vaatimukset.

Työryhmää voidaan tarvittaessa täydentää. Työryhmä voi asettaa pysyviä asiantuntijoita tai kuulla ulkopuolisia asiantuntijoita tai perustaa alatyöryhmiä harkintansa mukaan.

Työryhmä voi antaa tarpeelliseksi katsomiaan väliraportteja toimikauden aikana.

Kustannukset ja rahoitus

Asiantuntijatyöryhmän tulee työskennellä virka-aikana ilman eri korvausta. STM:n ulkopuolisille jäsenille maksetaan matkakulut.

Työryhmän kulut maksetaan hyvinvointi- ja palveluosaston toimintamäärärahoista 33.01.01, Seuko 1 55050236.

PALLIATIIVISEN HOIDON JA SAATTOHOIDON KEHITTÄMISEN ALATYÖRYHMÄ

Asettaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö on tänään asettanut palliatiivisen hoidon ja saattohoidon kehittämisen alatyöryhmän elämän loppuvaiheen hoitoa, itsemääräämisoikeutta, saattohoitoa ja eutanasiaa koskevan lainsäädäntötarpeen asiantuntijatyöryhmälle.

Toimikausi

8.5.2018 – 31.12.2020

Tausta

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut joulukuussa 2017 asiantuntijatyöryhmän suosituksen palliatiivisen hoidon ja saattohoidon järjestämisen osaa- mis- ja laatukriteereistä osana valtakunnallisen hoidon saatavuuden ja yhtenäis- ten hoidon perusteiden työryhmän työtä. Suosituksen tarkoitus on yhtenäistää käytäntöjä ja mahdollistaa saattohoito ja palliatiivinen hoito niitä tarvitseville potilaille riippumatta asuinpaikasta ja hoitavasta tahosta.

Valtioneuvoston asetus erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä (582/2017) on tullut voimaan 1.1.2018. Asetuksen perusteella viiden yliopistollista sairaalaa ylläpitävän sairaanhoitopiirin on huolehdittava vaativan palliatiivisen ja saattohoidon tehtävistä ja palliatiivisen ja saattohoidon suunnittelusta ja yhteen sovittamisesta alueellisesti. Lisäksi lasten ja nuorten saattohoidon ja palliatiivisen hoidon toteutussuunnitelman laatiminen kuuluu yliopistosairaaloille keskitettyihin tehtäviin.

Nykyisen palvelujärjestelmän puutteiden korjaamiseksi ja alueellisen yhden- vertaisuuden parantamiseksi on tarve edistää korjaavia toimenpiteitä lisärahoi- tuksen avulla. Eduskunta on myöntänyt syksyllä 2017 talousarvioesityksen mukaisesti (ta2018 mom 33.03.63) 1 miljoonan euron määrärahan käytettäväk- si palliatiivisen hoidon ja saattohoidon kehittämiseen. Määräraha kuuluu kol- men vuoden siirtomäärärahan kokonaisuuteen. Rahoituksella on tarkoitus yhten- näistää käytäntöjä, kouluttaa terveydenhuollon ammattilaisia ja luoda mahdolli- suudet alueellisten, yksityiskohtaisten palliatiivisen ja saattohoidon toteutumista koskevien toimintaohjeiden ja sopimusten laatimiseksi kaikissa maakunnis- sa. Jo olemassa olevia rakenteita ja hyviä käytäntöjä voidaan käyttää näiden malleina.

Toimeenpanon käynnistämiseksi on eduskunnalle esitetyssä suunnitelmassa ehdotettu 1,5 henkilötyövuotta jaettavaksi viidelle erityisvastuualueelle. Työ- panos on tarkoitettu erityisvastuualueille vaativan palliatiivisen hoidon ja saat- tohoidon suunnitelmien laatimiseen, sairaanhoitopiirien alueiden palveluketju- kuvausten tekemiseen sekä muutostoimien käynnistämiseen erityisesti perus- terveydenhuollon ja sosiaalihuollon konsultaatiotuen, kotisaattohoidon ja vaa- tivan saattohoidon järjestämiseksi. Näiden toimien kohdentamiseksi tehokkaas- ti tarvitaan valtakunnallinen kartoitus palliatiivisen hoidon ja saattohoidon ny- kytilasta ja tarpeista. Hoidon porrastuksen kaikille tasoille tarvitaan henkilöstön koulutusta. Valtakunnallinen viestintäkampanja tukee tätä ja antaa samalla asukkaille parempaa tietoa heidän oikeuksistaan, palliatiivisen hoidon ja saat- tohoidon mahdollisuuksista sekä alueellisesta toteuttamisesta.

Tehtävät

Palliativisen hoidon ja saattohoidon kehittämisen alatyöryhmän (myöhemmin ohjausryhmä) tehtävänä on suunnitella ja ohjata eduskunnan myöntämän 1 miljoonan euron määrärahan käyttöä sille asetettujen käyttötarkoitusten mukaisesti

- 1) tukemalla ja seuraamalla sosiaali- ja terveysministeriön yliopistosairaanhoidopiirien kanssa laadittavien sopimusten toimeenpanoa ja myönnettävien valtionavustusten käyttöä erityisvastuualueilla,
- 2) valmistelemalla ja seuraamalla palliativisen hoidon ja saattohoidon nykytilan kartoituksen etenemistä ja tuloksia,
- 3) valmistelemalla ja seuraamalla hyvää palliativista hoitoa ja saattohoitoa edistävän valtakunnallisen koulutus- ja viestintäkampanjan toteutusta sekä
- 4) suunnittelemalla ja toimeenpanemalla määrärahan avulla saatujen tulosten arviointi.

Ohjausryhmä raportoi Elämän loppuvaiheen hoitoa, itsemääräämisoikeutta, saattohoitoa ja eutanasiaa koskevan lainsäädäntötarpeen asiantuntijatyöryhmälle.

Ohjausryhmän tehtävänä on seurata tarkemmin sovittavin määräajoin hankkeiden etenemistä, ottaa kantaa suunnittelussa esiin tuleviin asioihin, tehdä tarvittavia tarkennuksia projektisuunnitelmiin sopimusten mukaisessa tarkoituksessa, ja tarvittaessa esittää laadittaviin toimeksiantosopimuksiin muutoksia, joista sopijapuolet päättävät lopullisesti omissa organisaatioissaan. Myös sopimuspoikkeamat ja niiden mahdollisesti aiheuttamat seuraukset (esimerkiksi viivästyminen) tulee käsitellä ohjausryhmässä.

Organisointi

Puheenjohtaja

Markku Tervahauta, osastopäällikkö, sosiaali- ja terveysministeriö

Varapuheenjohtaja

Katri Makkonen, ylilääkäri, sosiaali- ja terveysministeriö

Jäsenet

Juha Luomala, sosiaalineuvos, sosiaali- ja terveysministeriö

Juha Koivisto, tutkimuspäällikkö, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos

Seppo Miilunpalo, aluehallintoylilääkäri, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

Tiina Saarto, professori, ylilääkäri, Helsingin yliopisto ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri

Tiina Surakka, hallintoylihoitaja, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri

Harriet Finne-Soveri, ylilääkäri, Helsingin kaupunki

Risto Kuronen, yksikön päällikkö, Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä

Johanna Patanen, asiantuntija, Pohjois-Pohjanmaan liitto

Juho Lehto, kliininen opettaja, Tampereen yliopisto

Merja Laitinen, lehtori, Savon koulutuskuntayhtymä

Päivi Koivuranta, hallintoylilääkäri, Kuntaliitto

Riikka Koivisto, Suomen palliatiivisen hoidon yhdistyksen pj, Koivikko-koti

Asiantuntijasihteerit

Terhi Hermanson, lääkintöneuvos, sosiaali- ja terveysministeriö (1.7.2018 alkaen)

Tuija Ikonen, ylilääkäri, sosiaali- ja terveysministeriö

Teknisenä sihteerinä toimii Susanna Lindholm, hallinnollinen avustaja, sosiaali- ja terveysministeriö

Ohjausryhmä voi kutsua pysyviä asiantuntijoita.

Kokouksiin voi osallistua myös etäyhteyden välityksellä.

Ohjausryhmän kokoonpano täyttää naisten ja miesten välisestä tasa-arvolaista annetun lain (609/1986) vaatimukset.

Kustannukset ja rahoitus

Ohjausryhmän tulee työskennellä virka-aikana ilman eri korvausta. STM:n ulkopuolisille jäsenille maksetaan matkakulut. Kustannukset maksetaan momentilta 33.03.63, projektinnumero 5500H-HPO.3014 ja toimintayksikkö 5500802102.

Perhe- ja peruspalveluministeri

Annika Saarikko

Hallitusneuvos

Anne Koskela

JAKELU

Päätöksessä mainitut

TIEDOKSI

Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila
Erityisavustaja Niina Perälä
Erityisavustaja Kari Synberg
Erityisavustaja Hanna-Maija Kause
Erityisavustaja Satu Mäki-Lassila
Kansliapäällikkö Päivi Sillanaukee
Strategiajohtaja Liisa-Maria Voipio-Pulkki
Laskentasihteeri Virpi Andersson
Suunnittelija Pirjo Suuronen
Valtioneuvoston hankerekisteri
STM/HPO
STM/OHO
STM/Kirjaamo

